

הכרמים אינם מפולשים ולא מגיעים לגדת הנהר, קרוב הדבר שלא יתנו לב על הנהר ויבואו לטעות ולטלטל בשביל דעלמא (עפ"י ראשונים, לפרש"י).

'אלא אמר רבא, עבדינן ליה לחי לפיתחא דמתא...'. מבואר בסוגיא שעל ידי שימוש בני העיר ברחבה, נחשבת הרחבה 'מוקפת לדירה' [כשעושה לה תיקון בהיקפה]. ואף על פי שאין בית דירה פתוח לרחבה, מ"מ על ידי שימוש בני העיר ברחבה נחשב כאילו ביתם פתוח לתוכה. ומכאן יש ללמוד שקרפף הסמוך לבית, גם אם מפסקת מחיצה או חצר ביניהם – נידון כמוקף לדירה. אך נראה דוקא בכגון חצר או קרפף שנעשים גם הם 'דירה' על ידי הבית, אבל גינה המפסקת או רשות הרבים או כרמלית שאין מחיצותיו כדין – אינו בכלל 'בית הפתוח לתוכו'. ונראה שהוא הדין במפסקת רשות שאינה שלו בין ביתו לקרפף, אפילו יש לו דרך אצל חברו אין זה בכלל 'בית הפתוח לתוכו'. וצ"ע (עפ"י חזון איש פט, יז).

במקום אחר (פו, ז) צדד בסגנון זה; על ידי שישתמשו מעתה בני המבוי גם ברחבה, הרי המבוי והשביל והרחבה כמבוי אחד ארוך הם והכל נעשה כרשות אחת שהבית פתוח לתוכה.

דף כה

'ומאן דאסר, זימנין דהוי בה דירין ואתי לטלטולי' – אבל אין לאסור מטעם הוה הטלטול במבוי עצמו או ברחבה – שהרי אפילו היו בה דירין ולא נשתתפו אלו עם אלו, משתמשים אלו לעצמם ואלו לעצמם כשתי הצרות שיש פתח ביניהן (ריטב"א).

'רב שימי מתני לקולא'. רש"י פירש שהדברים מוסבים על שני הנידונים דלעיל; מיעוט הקרפף בעמוד, והרחיק מן הכותל ועשה מחיצה, שלדברי רב שימי נחלקו בהם רבה ורבא פחות משלשה דוקא. ויש מפרשים: רק בנידון הרחקה מן הכותל שנה רב שימי לקולא, אבל מיעוט על ידי עמוד לדברי הכל פחות משלשה אינו ממעט (ריטב"א בשם מורו. וע' גאון יעקב). ויש מפרשים שהדברים מתייחסים על ההמשך; 'רב שימי מתני לקולא – טח בו טיט...'. ומודים רבה ורבא בהרחיק פחות משלשה ועשה כותל שהועיל, ואפילו טח את הכותל הקיים לשם דירה בטיט שיכול לעמוד בפני עצמו – הועיל. לא נחלקו אלא בטיט שאין יכול לעמוד בפנ"ע. וגרסו: 'טח בו טיט... הועיל... לא הועיל' (עפ"י תורי"ד. וע' גם ברו"ה ובעבוה"ק ובחדושי הר"ן).

'הרחיק מן התל... פחות מג' או על שפת התל, רב חסדא ורב המנונא; חד אמר הועיל...'. מדובר בקרפף שמחיצתו היא תל, שהואיל ולא נעשה בידי אדם, סובר רב חסדא שהועיל הכותל הבנוי אפילו היה סמוך לתל בתוך שלשה, והריהו כקרפף המוקף לדירה. מה שאין כן בסומך כותל לכותל אחר הבנוי בידי אדם, לא הוסיף השני כלום על הראשון (עפ"י ריטב"א. וע' חו"ב).

'ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל שהועיל, מאי טעמא הואיל ובאוויר מחיצות העליונות הוא דר'. יש סוברים על פי האמור כאן, שמחיצות שאינן בולטות אינן מועילות להחשב היקף לדירה, שלכך המחיצה שעל גבי התל אין דינה כדין מחיצה ע"ג מחיצה, מאחר ומחיצות התל אינן

מועילות לנמצאים עליו מפני שאינן בולטות לגדור את בני הרשות [שאינן היקף לדירה] אלא אם ההיקף נעשה לצורך דיור, דהיינו לחסום ממראית העין או לשמירה וכד' וכמחיצות הבית שאדם דר בן]. ולפי זה היה בדין שעיר המוקפת מחיצות על ידי חריצים או נהרות, אינה ניתרת על ידיהן. ואולם דעת הרא"ש שבכלל 'מוקף לדירה' הוא (עפ"י שו"ת אבני נזר (או"ח רחצ). וכתב שהרא"ש דעת יחיד הוא בדבר וקשה לסמוך על כך להלכה [וע' חו"ב סוס"ק טו], אלא שהורה להתיר עיר המוקפת חריצים מטעם אחר המבואר בראשונים; שלעיר הותר קרפף מפני שנעשה הקרפף כחצר לבתים. אך בבאור הלכה (שסג, כט ד"ה ויש) נקט שאם עושה חריץ או מעמיק לעשרה לאחר בניית העיר, מועיל]. ונראה שלדברי הכל אם בנה מחיצה אחת מעל גבי הקרקע די שיחשב לשם דירה, וכמו שכתב הריטב"א. ולהרא"ש נראה שאין צריך מכל הרוח אלא די במשך עשר אמות.

'נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות'. נראה שאפילו נבלעו מעט עד שפחתו מגובה עשרה, שהרי די בהשלמת גובה עשרה לשם דירה (כמבואר בריטב"א ובתרומת הדשן, וכן נקט מסברא הרש"ש לעיל כד. וכ"ה במשנ"ב שנה סקב"א). וכן משמע מרש"י שכתב נבלעו בבת אחת, ולא ימצא שנבלע כותל בגובה עשר או יותר בבת אחת. ומה שכתב הרמב"ם (טו, ט) 'נבלעה מחיצה התחתונה והרי העליונה קיימת... והרי אין שם נראה אלא היא' – היינו נראה בהשלמת שיעור 'מחיצה', בגובה עשרה. [ובספר תורת חיים לא כתב כן, והקשה על התה"ד, וגם תמה על רש"י שכתב 'בבת אחת'. ולא היה לנגד עיניו ספר חדושי הריטב"א].

אמנם יתכן שאם הוסיף על מחיצה טפח ואח"כ נבלע טפח מהתחתון אין מועיל, שהטפח נטפל למחיצה הראשונה ואין כאן מחיצה חדשה [ויתכן שזה בא הרמב"ם להוציא ב'אין שם נראה אלא היא' – לאפוקי כשלא הוסיף שיעור מחיצה].

(ע"ב) 'דעבדה כי אורזילא'. לפרש"י הכוונה לגג משופע שאין לו פה, הלכך אין אומרים בו 'יורד וסותם'. הרי"ד (בפסקיו צד): פירש, מפני שהגג המשופע יורד באלכסון מחוץ לכתלי הבית, ואין אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' אלא כנגד הכתלים משכאן ומכאן.

ושמא י"ל שזו כוונת רש"י שאין לה פה; לא בגלל צורתה שאין לה עובי ישר [שהרי אין שיעור לעובי התקרה] אלא בגלל שאינה 'פתח' מאחר ויצאת מן הכתלים. ובוה מיושב מה שהקשה בקהלות יעקב (א סק"ג) למה עדיפה קורה עגולה מתקרת אלכסון, הלא אין לה חוד – אך להאמור אין טעמו של רש"י משום יושר התקרה אלא משום בליטה מן המחיצות. ואולם אין כן פשוט דברי רש"י והפוסקים. וע"ע חדושים ובאורים סוס"ק יט.

דף כו

'מחיצות אדרכלין'. הן מחיצות שעושים הבנאים [תרגום 'בוני שלמה' 'בוני חירם': 'אדריכלי שלמה, אדריכלי חירם'. או"ז]. כדי להניח שם כליהם ולנוח שם כשהם יגיעים, או לאכול שם (עפ"י רשב"א).

'מחיצות אדרכלין לא שמה' (צ"ל 'שמן') מחיצה'. פרשו הראשונים ז"ל שאינן מחיצות המוקפות לדירה, אבל תורת 'מחיצות' עליהן. וכן נפסק בשלחן ערוך (סו,א). וצריך באור מדוע נקטו לשון זו ולא אמרו 'לא שמה דירה'.

ויתכן שבאו לומר בכך שאינן 'מחיצה' להחשיב אותו המקום כרשות לעצמה למעט משטח הקרפף, אלא דנים אותו בכלל הקרפף כאילו לא היו שם מחיצות, שאותו מקום צניעות נטפל לקרפף ומתחשב עמו [וכדין אילנות הרחבים ארבעה שהם מתחשבים עם הקרפף, וכן בורות לדעת הרשב"א]. וצ"ע. אמנם בתוך היקף המחיצות הללו נראה שמותר לטלטל.